

УДК 343.102



ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧИХ ТА ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ОВС ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Т. О. ЧАСОВА,

ад'юнкт,

*Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ,
м. Дніпропетровськ*

Розглянуто особливості взаємодії слідчих та оперативних підрозділів ОВС під час розслідування злочинів у сфері державних закупівель, виділено найбільш поширені форми їх взаємодії. Проаналізовано особливості призначення та проведення окремих слідчих дій, а також можливість розподілу ролей між працівниками слідчих та оперативних підрозділів ОВС під час проведення слідчих заходів при розслідуванні злочинів у сфері державних закупівель.

Ключові слова: державні закупівлі, взаємодія, розслідування злочинів, слідчі дії, слідчі підрозділи, оперативні підрозділи.

Злочини у сфері державних закупівель характеризуються великим різноманіттям способів їх вчинення, крім того, з кожним роком злочинцями вдосконалюється процес їх маскуванню, що вимагає від ОВС проведення дієвих скоординованих заходів, які мають бути об'єднані єдиною метою, що обумовлена одним із основних завдань міліції – захист власності від злочинних посягань.

Суспільство останнім часом усе більше уваги приділяє питанням протидії злочинам та іншим правопорушенням у сфері державних закупівель. Однак недосконалість законодавства, а також недостатнє вивчення цих проблем вимагають посилення уваги до них з боку науковців.

Питання взаємодії слідчих та оперативних підрозділів ОВС під час розслідування злочинів розглядали у своїх працях А. Ф. Волобуєв, В. А. Гласков, В. В. Дараган, М. С. Казаренко, О. М. Купріянова, О. В. Меживой, С. В. Обшалов, В. В. Пивоваров, Д. П. Письмений, В. Д. Пчолкін, Л. П. Скалозуб, І. А. Скуляк,

В. М. Федченко, Н. П. Черняк, Л. І. Щербина та ін.

Попри це питання особливостей взаємодії слідчих та оперативних підрозділів ОВС під час розслідування злочинів у сфері державних закупівель наразі не отримало належного узагальнення в наукових доробках вчених.

Метою статті є вивчення особливостей взаємодії слідчих та оперативних підрозділів ОВС під час розслідування злочинів у сфері державних закупівель.

Для досягнення мети було визначено такі завдання:

- виділити найбільш поширені форми взаємодії слідчих та оперативних підрозділів ОВС під час розслідування злочинів у сфері державних закупівель;
- розглянути особливості призначення та проведення окремих слідчих дій, а також можливість розподілу ролей між працівниками слідчих та оперативних підрозділів ОВС під час проведення слідчих заходів при розслідуванні злочинів у сфері державних закупівель.

У процесі протидії злочинам у сфері державних закупівель потрібна тісна співпраця слідчих та оперативних підрозділів ОВС, які одночасно вирішують питання як процесуального, так і оперативно-розшукового характеру, проводять взаємні консультації, узгоджують тактику оперативно-розшукових заходів і слідчих (розшукових) дій.

Особливе місце у взаємодії слідчих та оперативних підрозділів ОВС під час протидії злочинам у сфері державних закупівель посідає спільна робота під час розслідування таких злочинів.

Як показали результати вивчення думок працівників оперативних та слідчих підрозділів, найбільш поширеними формами взаємодії слідчих та оперативних підрозділів ОВС під час розслідування злочинів у сфері державних закупівель є: взаємні консультації; спільний аналіз та оцінка отриманої інформації та матеріалів кримінального провадження; розробка плану слідчих (розшукових) дій; спільна участь у проведенні слідчих (розшукових) дій.

Перша форма взаємодії, в першу чергу, зумовлена тим, що значна кількість

слідчих недостатньо орієнтується в економічних процесах, не має відповідної освіти та не має досвіду розслідування даної категорії справ. Слід зазначити, що така форма взаємодії відбувається протягом усього часу розслідування кримінального провадження, оскільки навіть при плануванні проведення окремих слідчих (розшукових) дій може виникнути необхідність взаємної консультації (наприклад, при плануванні обшуку або виїмки оперативний працівник має можливість скласти більш повний перелік речей або документів, які мають значення для справи та потребують вилучення), а після проведення відповідних дій виникає необхідність проведення спільного аналізу та оцінки отриманих матеріалів.

Розслідування злочинів у сфері державних закупівель має свою специфіку, яка визначається обставинами скоєння злочину і конкретними умовами та заходами, за допомогою яких здійснюються така діяльність. Ці заходи, як правило, визначаються у плані проведення слідчих (розшукових) дій. На нашу думку, зазначений план повинен розроблятися слідчим спільно з оперативним(и) працівником, оскільки під час його розробки доцільно врахувати використання можливостей оперативно-розшукової діяльності, насамперед заходів оперативного (ініціативного) пошуку.

Як показали результати вивчення справ кримінального провадження, одними з найпоширеніших заходів, що застосовуються при розслідуванні злочинів у сфері державних закупівель, є проведення огляду, тимчасовий доступ до речей та проведення обшуку.

На нашу думку, важливу роль у швидкому розслідуванні злочинів у сфері державних закупівель відіграє «правильний» розподіл обов'язків між працівниками слідчих та оперативних підрозділів ОВС під час призначення та проведення окремих слідчих (розшукових) дій.

Розглянемо особливості призначення та проведення зазначених слідчих дій, проблеми, які виникають під час їх призначення та проведення, а також

можливість розподілу ролей між працівниками слідчих та оперативних підрозділів ОВС під час їх проведення.

Призначення та проведення огляду. Успішне формування системи доказів у справах кримінального провадження по злочинах у сфері державних закупівель, у більшості випадків, неможливе без проведення огляду. При цьому у більшості випадків зазначена слідча (розшукова) дія здійснюється із залученням спеціаліста.

Виходячи зі специфіки вчинення злочинів у сфері державних закупівель, об'єктами огляду можуть бути документи, окремі товарно-матеріальні цінності, а також матеріальні результати робіт або послуг.

Важливим етапом розподілу обов'язків між працівниками слідчих та оперативних підрозділів під час призначення огляду є стадія підготовки до його проведення [1, с. 5].

На стадії підготовки огляду до обов'язків оперативних працівників, на нашу думку, належать такі:

- забезпечення збереження об'єктів огляду у «первісному» стані;
- пошук підприємств (установ, організацій), представника яких можна було б залучити як спеціаліста під час проведення огляду (або окремих фізичних осіб), а також перевірка таких осіб можливостями оперативно-розшукової діяльності з приводу можливих зв'язків з представниками підприємства, на якому планується проведення огляду;
- отримання оперативним шляхом інформації щодо можливих зловживань під час виконання умов договору про закупівлю;
- забезпечення участі понятих у проведенні огляду.

До обов'язків слідчого на даному етапі, на нашу думку, можна віднести такі організаційні питання:

- встановлення сфери спеціальних знань, які необхідно застосувати під час проведення огляду, виходячи з цього визначається кількість спеціалістів, які будуть залучені до проведення огляду;

- визначення спеціаліста (ів) державної чи недержавної установи, які будуть залучені до проведення огляду;
- можливість виникнення під час проведення огляду необхідності отримання зразків для подальшої їх експертизи. У разі такої потреби – отримати від слідчого судді відповідну ухвалу;
- необхідність залучення до проведення огляду представника підприємства, на балансі якого знаходяться матеріальні цінності;
- необхідність використання під час огляду спеціальних приладів, а також засобів фотозйомки;
- визначення кількості об'єктів, на яких буде проводитись огляд;
- визначення пакету технічних документів, які необхідно надати спеціалісту під час проведення огляду;
- необхідність участі в огляді оперативних працівників, а також працівників інших підрозділів ОВС;
- час проведення огляду.

Окрім зазначених обов'язків, можна виділити ще один не менш важливий, а саме – постійний обмін отриманою інформацією, взаємне спілкування та консультації. Адже, як правило, слідчі погано орієнтуються в економічних процесах і проведенні негласної роботи, а оперативні працівники, у свою чергу, – в процесуальних питаннях.

Під час розслідування злочинів у сфері державних закупівель, на нашу думку, слідчому доцільно залучати до проведення огляду спеціаліста, працівників підрозділів ДСБЕЗ (БОЗ), оскільки останні мають відповідні знання та певним чином можуть контролювати роботу спеціаліста й спрямовувати його дії. Як спеціаліст можуть залучатися працівники державних і недержавних експертних організацій. Правовою основою такого залучення є положення ст. 237 Кримінального процесуального кодексу України (далі – Кодекс), відповідно до якої спеціаліст до проведення огляду залучається з метою одержання допомоги з

питань, що потребують спеціальних знань [2].

Запис відомостей до протоколу огляду робиться слідчим, при цьому необхідно використовувати терміни притаманні специфіці проведення огляду (назви матеріалів, назви видів робіт, назви способів виконання робіт, назви приладів, які використовує спеціаліст та способів огляду тощо), з цією метою слідчий консультується зі спеціалістом з питань правильності фіксування дій у протоколі.

Після завершення проведення огляду всі учасники огляду повинні засвідчити своїми підписами відомості внесені до протоколу огляду. Окрім того, доцільно допитати спеціаліста, який був залучений для проведення огляду, з метою фіксації пояснень щодо проведених ним дій та результатів проведення огляду. Також на практиці досить поширеними є випадки надання спеціалістом окремої довідки, в якій зазначаються результати проведеного огляду. Здебільшого до такої додаткової форми фіксації слідчі звертаються у випадку, якщо неможливо здійснити певні розрахунки (необхідність використання коефіцієнтів, складних формул тощо) під час самої слідчої дії, про що зазначається в протоколі огляду. Однак у цьому випадку, після складання відповідної довідки спеціалістом, його доцільно додатково допитати.

Таким чином, визначений розподіл обов'язків між працівниками слідчих та оперативних підрозділів ОВС під час призначення огляду виключить дублювання в їхніх діях, а також забезпечить якісне проведення такого огляду.

Призначення та проведення тимчасового доступу до речей. Виїмка речей і документів при розслідуванні злочинів у сфері державних закупівель відноситься до числа найбільш важливих і затребуваних слідчих заходів. При цьому, в переважній більшості випадків, вказана дія є однією з першочергових [3, с. 232].

Однак у процесі призначення та проведення зазначеного слідчого заходу з'являється значна кількість проблем, які, на нашу думку, виникають через недостатнє регулювання зазначеного заходу Кодексом. Проведення виїмки

регулюються положеннями його гл. 15 «Тимчасовий доступ до речей і документів».

Однією з основних проблем, які виникають при призначенні та проведенні виїмки у справах по злочинах у сфері державних закупівель, є недостатнє врегулювання питання виконання даного слідчого заходу співробітниками оперативних підрозділів. А така необхідність обумовлена тим, що слідчі, у більшості випадків, фактично не мають часу для проведення зазначеного заходу особисто, оскільки мають на виконанні значну кількість кримінальних проваджень. Згідно з положеннями статей 40 і 41 Кодексу до повноважень слідчого віднесено доручати проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам. У свою чергу, оперативні підрозділи здійснюють слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії у кримінальному провадженні за письмовим дорученням слідчого, прокурора. Однак, згідно з положеннями Кодексу, виїмку не віднесено ні до слідчих (розшукових) дій, ні до негласних слідчих (розшукових) дій, які чітко обумовлені положеннями глав 20 та 21 Кодексу.

Як показали результати опитування практичних працівників, не дивлячись на вищевказані проблеми правового регулювання, слідчі видають відповідні доручення на оперативний підрозділ, аргументуючи свої дії тим, що у ч. 2 ст. 41 Кодексу зазначено, що під час виконання доручень слідчого, прокурора співробітник оперативного підрозділу користується повноваженнями слідчого. При цьому вони не беруть до уваги положення відомчих нормативно-правових актів, які регулюють питання взаємодії органів попереднього розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень, а саме положення наказу МВС України від 14.09.2012 р. № 700, в положеннях якого, при розгляді питань виконання доручень слідчого, розглядаються положення, що стосуються виключно проведення слідчих (розшукових) дій і негласних слідчих (розшукових)

дій. Розмитість зазначеної вище норми ставить під загрозу не тільки результати проведення розглянутого слідчого заходу, а й може викликати значні проблеми в розслідуванні злочинів у сфері державних закупівель, оскільки отримані в результаті проведення такої дії докази можуть бути визнані неприпустимими [4]. На нашу думку, положення ч. 2 ст. 41 Кодексу після слів «Під час виконання доручень слідчого, прокурора» необхідно доповнити наступними словами «*на здійснення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій*» [3, с. 233].

Що стосується розподілу ролей під час призначення та проведення зазначеної слідчої дії при розслідуванні злочинів у сфері державних закупівель, слід зазначити, що він, як правило, застосовується на стадії призначення і визначну роль під час підготовки зазначеного заходу відіграє інформація, обов'язок отримання якої покладається на оперативного працівника. Як правило, це інформація про:

- місце знаходження документів і речей, які мають значення для справи;
- наміри осіб, у розпорядженні яких такі речі перебувають.

Як правило, така інформація отримується за допомогою заходів оперативного (ініціативного) пошуку. У разі отримання інформації про наміри осіб, у розпорядженні яких такі речі перебувають, знищити їх, слідчим вирішується питання про проведення обшуку.

Призначення та проведення обшуку. Обшук відноситься до числа найбільш важливих і популярних слідчих дій під час розслідуванні злочинів у сфері державних закупівель.

Відповідно до ст. 234 Кодексу обшук проводиться з метою виявлення та фіксації відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення, відшукання знаряддя кримінального правопорушення або майна, яке було здобуте в результаті його вчинення, а також встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб.

У разі необхідності провести обшук слідчий, за погодженням з прокурором, або прокурор звертається до слідчого судді з відповідним клопотанням, яке повинно містити відомості про [2]:

- 1) найменування кримінального провадження та його реєстраційний номер;
- 2) короткий виклад обставин кримінального правопорушення, у зв'язку з розслідуванням якого подається клопотання;
- 3) правову кваліфікацію кримінального правопорушення з зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність;
- 4) підстави для обшуку;
- 5) житло чи інше володіння особи або частину житла чи іншого володіння особи, де планується проведення обшуку;
- 6) особу, якій належить житло чи інше володіння, та особу, у фактичному володінні якої воно знаходиться;
- 7) речі, документи або осіб, яких планується відшукати.

До обов'язків оперативного працівника під час підготовки зазначеного заходу належить отримання інформації про: місце знаходження документів та речей, які мають значення для справи; наявність в зазначених місцях схованок (тайників); наявність у осіб, які перебувають у місцях в яких планується проведення обшуку, певних спеціальних навичок (володіння прийомами рукопашного бою тощо) та зброї; наміри осіб у розпорядженні яких такі речі перебувають.

Після отримання такої інформації вона доповідається слідчому, який, у свою чергу, вирішує питання щодо залучення до проведення обшуку працівників спеціальних підрозділів ОВС.

Результати опитування працівників слідчих підрозділів МВС України показали, що на практиці у них виникають проблеми організаційного характеру, пов'язані з отримання відповідного дозволу на проведення обшуку у слідчого судді. Перш за все це пов'язано з тим, що багато суддів схильні приймати

зазначене рішення тільки після того, як слідчий надасть документи, що підтверджують отримання відмови про «тимчасовий доступ до речей і документів» (виїмки), що можливо далеко не в усіх випадках. Як правило, це пов'язано із забезпеченням збереження тих чи інших речей або документів, які мають відношення до розслідування даної категорії злочинів. Однак у положеннях ст. 234 Кодексу вказаний випадок не передбачений. Виходячи з цього, на нашу думку, ч. 3 ст. 234 необхідно доповнити п. 8 такого змісту: *«наявність достатніх підстав вважати, що існує реальна загроза зміни або знищення речей або документів»* [5, с. 102].

Що стосується тактики проведення обшуку в рамках розслідування злочинів у сфері державних закупівель, то вона майже не відрізняється від загальної тактики проведення обшуку. Однак, на нашу думку, слідчому доцільно залучати до проведення обшуку працівників підрозділів ДСБЕЗ (БОЗ), оскільки вони володіють відповідними знаннями й можуть виявити під час його проведення речі та документи, які мають значення для розслідування кримінального провадження або вкажуть на вчинення інших злочинів у сфері економіки.

Таким чином, можна дійти до висновку, що запорукою успішної взаємодії слідчих та оперативних підрозділів ОВС під час розслідування злочинів у сфері державних закупівель є оптимальний розподіл обов'язків, погоджене планування слідчих (розшукових) дій і заходів оперативного (ініціативного) пошуку, постійний взаємний обмін інформацією та своєчасне внесення корективів у план роботи з розслідування кримінального провадження.

Список літератури:

1. *Авксентьева Т. О.* Щодо розподілу ролей між працівниками слідчих та оперативних підрозділів ОВС під час призначення огляду предметів державної закупівлі за участю спеціаліста / Т. О. Авксентьева // Актуальні питання оперативно-розшукової протидії злочинам : матеріали наук.-практ. семінару (Дніпропетровськ, 25 квітня 2013 р.). – Дніпропетровськ : Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2013. – С. 5-6.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17.html>.

3. Часова Т. О. Некоторые особенности назначения и производства выемки документов при расследовании преступлений, связанным с проведением государственных закупок в Украине / Т. О. Часова // Право в современном мире: 20 лет Конституции РФ : материалы междунар. научн.-практ. конф., Екатеринбург, 6 декабря 2013 г. : в 2 ч. – Ч. 1: Современные проблемы конституционного и муниципального права, современные проблемы административного, финансового и информационного права, современные проблемы уголовного права и уголовного процесса. – Екатеринбург : Уральский ин-т – филиал РАНХиГС, 2013. – С. 232–235.

4. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень : наказ МВС України № 700 від 14.08.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://cct.inf.ua/2012/14.08.2012_700.

5. Часова Т. А. К вопросу о проблемах назначения обыска при расследовании преступлений в сфере государственных закупок в Украине / Т. А. Часова // Право XXI века : сб. материалов ежегодной междунар. научн.-практ. конф. студентов, аспирантов и молодых ученых, посвященной Дню юриста. – Тула : Изд-во ТулГУ, 2014. – С. 100–102.

Часова Т. А. Особенности взаимодействия следственных и оперативно-подразделений ОВД при расследовании преступлений в сфере государственных закупок.

Статья посвящена изучению особенностей взаимодействия следственных и оперативных подразделений ОВД при расследовании преступлений в сфере государственных закупок. Выделены наиболее распространенные формы взаимодействия следователей и оперативных подразделений ОВД при расследовании преступлений в сфере государственных закупок. Рассмотрены особенности назначения и проведения отдельных следственных действий, а также возможность распределения ролей между работниками следственных и оперативных подразделений ОВД при проведении следственных мероприятий при расследовании преступлений в сфере государственных закупок.

Ключевые слова: государственные закупки, взаимодействие, расследование преступлений, следственные действия, следственные подразделения, оперативные подразделения.

Chasova T. A. Features of the interaction of investigation and operational units of internal affairs department during the investigation of crimes in the sphere of public procurement.

This article is dedicated to the study of the interaction features investigative and operational units in the police investigation of crime in public procurement. The most common forms of interaction between investigators and the units of the police during the investigation of crime in public procurement are identified. The features of the appointment and conduct individual investigations and the possibility of roles between staff investigators and police operational units during the investigative techniques in the investigation of crime in public procurement are studied.

Key words: public procurement, interaction, investigation of crimes, investigative procedures, investigative units, operational units.

Розширена анотація

статті Часової Тетяни Олександрівни на тему: «Особливості взаємодії слідчих та оперативних підрозділів ОВС під час розслідування злочинів у сфері державних закупівель»

Chasova T., associate of Dnepropetrovsk State University of Internal Affairs, Dnepropetrovsk

An expanded abstract of the article:

«Features of the interaction of investigation and operational units of internal affairs department during the investigation of crimes in the sphere of public procurement»

Problem setting. Crimes in public procurement are characterized by a large great variety of methods of committing, every year the criminals improved the process of it masking. And that requires from police of commitment an effective coordinated measures which should combine a view that caused one of the main objectives of the police - protecting property from criminal attacks.

From the community, recently more and more attention is paid to combating with crimes and other violations of legislation in the sphere of public procurement. However, imperfection of legislation and insufficient study of these problems are required a careful attention and study by scientists.

Recent research and publications analysis. The issues of cooperation between investigators and operational units of internal affairs department during the investigation of crimes in the sphere of public procurement are studied by such scientists such as: A. Volobuev, V. Hlaskov, V. Daragan, M. Kazarenko, O. Kupriyanov, A. Mezhyvoy, S. Obshalov, V. Pyvovarov, D. Pysmenyy, V. Pcholkin, L. Skalozub, I. Skulyak, V. Fedchenko, N. Chernyak, L. Scherbyna et al.

However, the issue features the interaction of investigation and operational units of internal affairs department during the investigation of crimes in the sphere of public

procurement has not yet received a proper generalization of the scientific achievements of scientists.

The object of the article. The purpose of the article is to study the characteristics of interaction between investigators and units of internal affairs department during the investigation of crimes in the sphere of public procurement.

Article main body. In the process of combating with crimes in the sphere of public procurement the close cooperation between the investigative and operational units of the police are required. During such cooperation the issues of both procedural and operational and investigation character are solved.

A special place in the interaction of investigative and operational units of the police while combating crime in public procurement takes teamwork during the investigation of such offenses.

The most common forms of interaction between investigators and the units of the police during the investigation of crime in public procurement are: mutual consultation; joint analysis and evaluation of the information and materials of the criminal proceedings; development the plan of investigative actions; joint participation in the investigative action.

Important role in the rapid investigation of crime in the sphere of public procurement the correct segregation of duties between investigators and staff in the units of the police at the time of appointment and conduct separate investigation action is played.

Conclusions of the research. Based on the above, it can be concluded that the key to successful interaction between investigators and the units of the police during the investigation of crime in public procurement is an optimal allocation of responsibilities among its members, coordinated planning investigative operational actions and measures search ongoing mutual exchange of information and the timely introduction of adjustments to the work plan for the investigation of criminal proceedings.